

Suomalainen maantiede osana kansainvälistä tiedeyhteisöä

Syyskuussa 2017 järjestetyn Suomen Maantieteellisen Seuran (SMS:n) 130-vuotisjuhlaseminaarin teemana oli ”Karttoja tulevaisuuteen”. Olen muokannut tämän puheenvuoron juhlaseminaarissa pitämäni esityksen pohjalta. Suurin osa seminaarin esityksistä pohti järjestäjien toivomuksen mukaisesti tulevaisuutta, mutta itse katsoin tärkeäksi pohdita hieman myös menneisyyttä. Juuri menneisyyden kautta, ja suhteessa siihen, voidaan parhaiten arvioida suomalaisen maantieteen kehityspiirteitä, sen kansainvälistymistä sekä ylipäättään suomalaisen maantieteen muuttuvaa asemaa osana kansainvälistä tiedeyhteisöä.

”Kansainvälisyys” ja ”kansainvälistyminen” ovat olleet muutokäsitteitä suomalaisessa tiedepoliitikassa 1990-luvulta alkaen. Molempiin on latautunut huomattavan paljon tiedepoliittisia intohimoja ja valtapyrkimyksiä – eli käytännössä tieteenalojen välistä kamppailua symbolisesta pääomasta ja samalla myös tutkimusrahoituksen jakamisen perusteista. Ei olekaan ihme, että tutkijat pyrkivät usein määrittelemään näitä käsitteitä oman alan tai tieteenalaryhmän intresseistä käsin. Siten yksi taho painottaa *journal*-artikkeleiden merkitystä, toinen vannoo monografioiden nimeen, kolmas painottaa *impact factor* -arvoja, neljäs kustantajien laatua. Suomessa vuonna 2012 käyttöön otettu JUFO-

luokitus on jossakin määrin helpottanut intressien välistä ristiriitaa, mutta ei ole suinkaan ole poistanut sitä. Esimerkiksi kysymys suomeksi ja muilla kielillä kirjoitettujen julkaisujen asemasta on edelleen ongelmallinen. Tämä on ongelma myös maantieteen alan tieteellisten lehtien kehittämisen osalta.

Saman aikaan on hyvä muistaa, että suomalaisessa tieteessä ja myös maantieteessä nykyään paljon esillä oleva vaatimus tieteellisen tutkimuksen kansainvälisyydestä ei toki ole uusi asia. Jo suomalaisen maantieteen pioneerit, kuten Johannes Gabriel Granö, Väinö Auer ja myöhemmin Ilmari Hustich liikkuvat laajalti ulkomailla kenttätöissä ja julkaisivat tutkimuksia, joihin viitataan kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa vielä tänäkin päivänä. Toisin kuin nykyajan *impact factor*eita tai kumulatiivista ”nopeaa tutkimusta” tähdentävä ajattelu korostaa, nämä suomalaiset julkaisut ovat siis kestäneet tutkijasukupolvelta toiselle (vrt. Paasi 2006).

Tämän päivän kansainvälisyyttä ei tietenkään voi eikä pidäkään verrata aiempien aikojen tilanteeseen. Vielä 1980-luvullakin tieteellinen kommunikaatio ja ajatustenvaihto tapahtuivat pääasiassa kirjeitse. Vastausta esimerkiksi Yhdysvaltoihin lähetettyyn kirjeeseen saattoi hyvinkin joutua odottamaan kuukauden tai kauemmin. Sähköpostin yleistymisen muutti tilanteen radikaalisti. Nykyisin tutkijat

voivat työstää jonkin julkaisun käsikirjoitusta eri mantereilla samanaikaisesti. Tutkijan tieteellinen tuotanto (artikkelien ja kirjojen julkaiseminen) oli aikaisemmin ”hitaampaa” jo yksin teknisistä syistä johtuen. Tulostavastuun ajatusta ja painetta ei myöskään tunnettu aiemmin siinä mielessä kuin tänä päivänä.

Edellinen tarkastelu osoittaa, että maantieteen kansainvälistä asemaa ei voi arvioida ilman laajemman kontekstin tarkastelua, saati tiedostamatta, että yliopistomaantieteen alkuperä ja olemassaolo tiedeinstituutiona on aina osaltaan liittynyt yhteiskunnallisiin (ts. soveltaviin) intresseihin. Maantiede on ollut historian keralla tärkeä tieteenala valtioiden synnyttämässä ja uusintamisessa, ja se on sitä edelleenkin. Vallanpitäjiä on alituisesti kiinnostanut hallitsemiensa sosiaalisen yhteisöjen territorio, sen rajautuminen, luonnonolot ja yhteiskunnalliset rakenteet ja muutosdynamiikka. Tietyn valtion rajat ja identiteetti on usein liitetty toisiinsa, mikä on näkynyt erityisesti kansallisessa sosialisaatiossa, muun muassa maantiedon kouluopetuksessa. Maantiede on strateginen tiedontuotannon alue, jonka soveltaminen erilaisissa geopoliittisissa ideoissa ja menettelytavoissa on ollut vallanpitäjille hyödyllistä. Geopolitiikka, geoeconomian rinnalla, näyttää sitkeästi olevan avaintermi kansainvälisessä politiikassa, mutta myös akateemisessa tutkimuksessa (vrt. Moisio & Paasi 2013). Valtioiden suhteet ja niihin liittyneet jännitteet ovat antaneet maantieteelle kansainvälisen latauksen. Ehkä konkreettisin esimerkki valtaapitävien kiinnostuksesta maantiedettä kohtaan on Venäjän Maantieteellinen Seura. Sen johtokunnan (*Board of Trustees*) puheenjohtaja on Venäjän presidentti Vladimir Putin ja Seuran puheenjohtaja on puolustusministeri Sergei Shoigu.

Yhteiskunnallisen tiedontarpeen muutokset ovat vaikuttaneet myös kouluopetuksen sisältöihin: yliopistomaantieteen syntyvaiheeseen liittyneen kansallisen identiteetin tuottamisen ja ylläpitämisen vaatimuksen rinnalle on noussut uusia kysymyksiä. Sisällöllisesti ne liittyvät yhä useammin ihmisen ja ympäristön välisen suhteen muutosten ymmärtämiseen, maapallon resurssien ja hyvinvoinnin epätasaiseen jakautumiseen ja muihin ihmiskunnan yhteisen tulevaisuuden kannalta keskeisiin ongelmiin. Ne liittyvät myös maantieteen asemaan koulumaailmassa. Asema tuskin on uhanalainen mutta esimerkiksi lukiodien pakollisten kurssien vähentäminen on signaali, johon pitää yrittää reagoida.

Alansa kansallisista lähtökohdista huolimatta maantieteilijät ovat olleet kansainvälisiä myös organisaatioiden tasolla. Muun muassa maantieteen kansainvälisellä unionilla (IGU) on pitkä perinne: ensimmäinen kansainvälinen kokous järjestettiin jo vuonna 1871 Antwerpenissa. Aikojen kuluessa

monet suomalaiset maantieteilijät ovat toimineet tämän organisaation puheenjohtajistossa.

Maantieteen kehitys ja sukupolvet

Kun tieteellinen seura juhlii 130-vuotista olemassaoloaan, on vaikea löytää horisonttia, jonka avulla koko toiminta-aika hahmottuisi tai jäsenyisi. Suomen Maantieteellinen seura on 30 vuotta vanhempi kuin Suomen valtion itsenäisyys. 130 vuoteen mahtuu monia dramaattisia yhteiskunnallisia ja poliittisia tapahtumia, joita maantieteilijäpolvet ovat olleet todistamassa ja osin myös toteuttamassa. Oheinen luettelo ei ole tyhjentävä mutta sisältää muutamia seikkoja, joilla on eittämättä ollut merkitystä paitsi Suomen valtion myös maantieteen kehitykseen:

- Tieteenalan tulo yliopistoon;
- ensimmäisten professorien astuminen virkoihinsa;
- Venäjän vallan alta irtautuminen;
- Suomen valtiollinen itsenäistyminen ja sitä seurannut sisällissota;
- talvisota ja jatkosota;
- joidenkin maantieteilijöiden ja SMS:n jäsenten aktiivinen osallistuminen ”geopolitikointiin” jatkosodan aikana (muun muassa teemanumero Itä-Karjalan kysymyksestä *Terrassa* [53: 4] ja *Finnlands Lebensraum* -kirja [Auer ym. 1941], molemmat vuonna 1941);
- aluepolitiikan ja aluesuunnittelun synty ja niiden nousu tärkeäksi yhteiskunnallis-alueelliseksi tekijäksi;
- kansallisen yliopistojärjestelmän vähittäinen laajeneminen;
- uusien korkeakouluyksikköjen ja maantieteen laitosten perustaminen;
- soveltavan maantieteen/suunnittelumaantieteen synty;
- yliopistomuutos osana uuden uusliberaalin *public management* -opin yleistymistä; ja
- virkojen muuttaminen tehtäviksi ja työsuhteturvan huonontuminen.

Kaikki edellä mainitut seikat ovat osaltaan muovanneet suomalaista maantiedettä ja tieteenalan toimintaympäristöä sisällöllisesti moniulotteisemmaksi, avoimemmaksi ja dynaamisemmaksi. Viimeaikainen tulosvastuu- ja kilpailuajattelun tulo yliopistoihin on epäilemättä osaltaan edistänyt tieteellisen toiminnan kansainvälistymistä, mutta samaan aikaan se on tuonut yliopistojen arkeen uudenlaista epävarmuutta ja epävakaita työsuhteita sekä lisännyt tutkijoiden pahoinvointia.

Esittämäni luettelo kuvaa myös tärkeitä sukupolvikokemuksia, joita eri maantieteilijäpolvet ovat kohdanneet ja joihin he ovat muutamissa tilanteissa myös itse vaikuttaneet. Seuran juhlaseminaariin valitut esitelmäteemat – kansainvälistyminen, valtiomuutos, muuttoliike ja turvapaikkakysymykset,

luontopolitiikka, koulumaantieteen haasteet, uudet datalähteet tai Sote-palveluiden saavutettavuus ja yleisemminkin yhteiskunnallinen vaikuttaminen – ovat nykyajan avainkysymyksiä, joista monesta tulee myös sukupolvikokemuksia. Valmius järjestää näihin teemoihin pureutuva juhlaseminaari osoittaa, että nämä haasteelliset kysymykset on nopeasti käännetty tutkimusteemoiksi maantieteessä.

Tieteentutkimus korostaa, että tieteenalojen kehitykseen vaikuttavat monenlaiset tekijät. Usein erotetaan tieteenalan sisäiset (*internaaliset*) ja ulkoiset (*eksternaaliset*) tekijät. Ensiksi mainittuihin kuuluvat alan teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohdat, vakiintuneet toimintatavat, ja institutionaalinen ympäristö. Viime mainittuihin voidaan taas lukea yhteiskunnallispoliittiset tekijät sekä laajempi tiedejärjestelmä akateemisine kilpailuineen ja rahoitusrakenteineen. Ulkoiset ja sisäiset tekijät ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja muovaavat toinen toisiaan. Ne ovat myös alituisessa muutoksessa, mikä heijastaa tieteen jatkuvasti muuttuvaa roolia yhteiskunnallisena tuotantovoimana. Suomessa näitä asioita on pohtinut ennen muuta akateemikko Olavi Granö (1981). Hän korosti monissa kirjoituksissaan, että maantieteen keskeinen toimintaympäristö muodostuu tiedon, toiminnan ja yhteiskunnan rakenteen monitasoisista vuorovaikutussuhteista (kuva 1).

On joskus todettu, että kun taloudessa menee huonosti, yhteiskunta toivoo tieteeltä sovelluksia sekä vastauksia ongelmiinsa. Vastaavasti hyvien taloudellisten suhdanteiden aikana yhteiskunnalla on varaa investoida perustutkimukseen. Yhteiskunta jää tällaisissa puheissa usein määrittelemättä. Voidaan sanoa, että jos ”yhteiskunnan odotukset” aiemmin, kenties 1990-luvulle saakka, tarkoittivat ennen muuta valtion ja kuntien hallinto- ja suunnittelukoneiston odotuksia, nyttemmin yhteiskunta näyttää yhä useammin tarkoittavan elinkeinoelämän ja yritysmaailman odotuksia. Viime mainittujen vaatimukset olivat näkyvästi esillä, kun vuoden 2010 yliopistomuutosta hahmoteltiin. Tieteen rahoittajana tärkeä instituutio on tietyksi ollut niin ennen kuin tänäkin päivänä valtio.

Samanaikaisesti muokkautuu tieteenalojen sisäinen työnjako, jonka puitteissa tutkijat erikoistuvat. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n jo vuosikymmeniä sitten esittämä jako perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen ja kehittämistyöhön kuvaa tätä työnjakoa. Perustutkimus on OECD:n määritelmän mukaan ”[o]maperäistä uuden tieteellisen tiedon etsintää ilman ensisijaista pyrkimystä tiettyihin käytännöllisiin tavoitteisiin ja sovellutuksiin”. Soveltava tutkimus tai tavoitetutkimus taas on ”[t]iettyyn käytännön tavoitteeseen tai sovellutukseen tähtäävää, perustutkimuksen

tuloksille rakentuvaa omaperäistä tiedon etsintää” ja kehittämistyön päämääränä on ”tutkimustulosten avulla saavuttaa uusia tai parannettuja tuotteita, tuotantovälineitä tai -menetelmiä ja palveluja” (ks. Niiniluoto 1980: 13–14). Jaottelua on aikojen kuluessa kritisoitu muun muassa siitä, että tieteeseen kuuluu kasautuvan kehityksen rinnalla oleellisesti aikaisempien tulosten kumoaminen, mutta jaotus kuvanee edelleen yleisesti tutkimustyön rakennetta ja tutkijoiden asennoitumista työhönsä.

Onko sitten niin, että perustutkimus on luonteeltaan ja tavoitteiltaan kansainvälistä ja soveltava tutkimus sekä kehittämistyö selvemmin kansallista? Jakolinja ei ole näin yksinkertainen, sillä jokainen tieteenala ja niin perustutkimus, soveltava tutkimus kuin kehittämistyökin ovat tänä päivänä osa laajempia kansainvälisiä verkostoja. Euroopassa viimeistään Euroopan unionin (EU:n) rakentamat rahoitusinstrumentit ovat johtaneet tähän. Vaikka EU-rahoitus kohdistui aikaisemmin usein soveltavan tutkimukseen, esimerkiksi nykyiset Euroopan tutkimusneuvoston Starter-, Consolidator- ja Advanced Grant -rahoitusmuodot ovat todella kilpailtuja perustutkimuksen rahanlähteitä. Näissä rahoitusmuodoissa ainoa rahoituksen saamisen kriteeri on tutkimuksen tieteellinen laatu. Tätä varten hakujen yhteydessä arvioidaan huolella tutkimussuunnitelma sekä tutkijan ansioluettelo ja julkaisutoiminta.

Jo vuosia – aivan viime aikoja lukuun ottamatta – Suomen talouden tunnusluvut ovat olleet vaatimattomia. Tästä kertonee myös Suomen hallitusten pyrkimys siirtää yhä enemmän rahoitusta tutkimukseen, jonka painopisteet määritellään poliittisesti. Suomen Akatemiassa resursseja on siirretty muun muassa niin sanottuun strategiseen tutkimukseen. Vireillä oleva ”lippulaivatutkimus”, niin ikään Suomen Akatemian koordinoima hanke, jatkaa tätä kehitystä. Vielä pidemmälle menevä esimerkki lieene pääministeri Juha Sipilän syyskuussa ilmoittama tavoite perustaa ”taloustieteen huippuyksikkö” pääkaupunkiseudulle (Palmén 2017). Monilla muistunee mieleen akateemikko Olli Lounasmaan kriittinen kommentti: huippuyksikköä ei perusteta vaan se syntyy, jos on syntyäkseen. Aalto yliopistossa huippuyksikköä edistävä professori Juuso Välimäki sanoi *Talouselämä*-lehden haastattelussa (Palmén 2017), että ”[m]e emme ole missään omisssa keskusteluissamme puhuneet huippuyksiköstä. Tämä oli valtiovallan valitsema termi.”

Edellä mainitut rahoitusmuodot pyrkivät rikkomaan vanhan ajatuksen perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen välisestä erosta, mutta säilyttämään kuitenkin molemmat elementit. Niin strategisen tutkimuksen kuin lippulaivatutkimuksenkin konsortioilta ja niiden tutkimustuloksilta edelly-

tetään nimittäin korkeaa tieteellistä tasoa samaan aikaan kuin niiltä vaaditaan myös sovellettavuutta ja monitieteisyyttä. Tämä saattaa vaikuttaa monesta tutkijasta skitsofreeniselta.

Yli rajojen

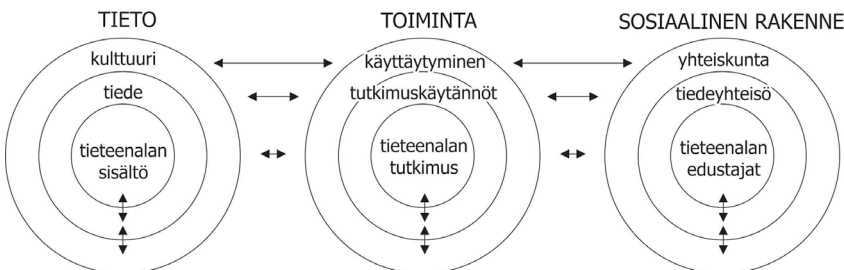
Hiljattain edesmennyt professori Perttu Vartiainen (2005) kommentoi *Terrassa* kymmenkunta vuotta sitten, että maantieteilijät näyttivät menestyvän parhaiten akateemisen yhteisön ja yhteiskunnan vuorovaikutuspinnoilla ja tieteiden välisessä vuorovaikutuksessa. Maantieteilijöiden konsortioiden viimeaikainen hyvä menestys Suomen Akatemian strategisissa haussa näyttäisi osoittavan ajatuksen todeksi. Monet Suomen yliopistojen maantieteen/ aluetieteen yksiköt ovat saaneet strategista rahoitusta, osa useampaan kertaan. Koska rahoituksen kriteerinä on sekä hakijoiden korkea kansainvälinen tieteellinen taso että yhteiskunnallinen relevanssi, maantiede on menestynyt hyvin näillä mittareilla arvioiden. Nämä rahoitusmuodot ovat myös saattaneet maantieteen laitokset yhteistyöhön keskenään ja muiden tieteenalojen kanssa, mikä on hyvä asia. Suomen Akatemian lippulaivahanke on vasta käynnistymässä, joten sen tulevaa merkitystä maantieteen kannalta ei ole vielä mahdollista arvioida.

Vartiainen totesi myös samassa yhteydessä, että suomalaisen ”huipputieteenteon” näkökulmasta maantieteen asema ei ole mitenkään vahva ja mainitsi, että ”maantieteestä ei ole esimerkiksi noussut esiin yhtään tutkimuksen huippuyksikköä tai akatemiaprofessoria” (s. 56). Vartiainen kirjoituksen ilmestymisen jälkeen alalle on saatu sekä akatemiaprofessori että huippuyksikkö. Suomen Akatemian RELATE-huippuyksikkö ponnistaa valtiomuutokseen, sosialisatioon, rajojen ylityksiin ja rajojen kontrolliin liittyvistä teoreettisista kysymyksistä, joita tutkitaan monenlaisten empiiristen tutkimusasetelmien kautta. Hankkeessa ovat mukana Oulun yliopiston (vetäjinä allekirjoittanut ja Jarkko Saarinen) ja Helsingin maantieteen yksiköt (Sami Moisio) sekä Tampereen aluetiede (Jouni Häkli). Vuosina 2014–2019 käynnissä olevan

projektin johtajana olen seurannut kiinnostuksella hankkeen vaikutusta maantieteen tutkimustoimintaan ja sen kansainvälistymiseen. Jo ensimmäiselle kolmivuotisjaksolla (2014–2016) hankkeessa toimi 16 ulkomaista tutkijaa, jotka rikastuttivat suomalaista maantieteen tutkimusyhteisöä, tieteellistä vuorovaikutusta ja osaamista. Hankkeen suomalaiset ja ulkomaiset tutkijat julkaisevat jatkuvasti tasokkaissa kansainvälisissä sarjoissa ja tekevät suomalaista sekä Suomessa tehtävää maantieteellistä tutkimusta tunnetuksi.

Hankkeen aikana on tullut valitettavasti myös vähitellen esille suomalaisen yliopisto- ja tutkimusjärjestelmän suurin ongelma: se, että nuorilta tutkijoilta käytännössä puuttuu mahdollisuus edetä urapolkua pitkin kohti professuureja (*tenure track*-järjestelmä). Väitelleiden määrän kasvaessa jatkuvasti yhä useampi pätevä tutkija joutuu etsimään työmahdollisuuksia yliopistomaailman ulkopuolelta. On käynyt ilmi, että ulkomaiset tutkijat voisivat jäädä pidemmäksikin aikaa rikastuttamaan suomalaisia tutkimusyhteisöjä, mutta vakituisten työsuhteiden puuttuminen kääntää yleensä jo post doc -kauden loppupuolella heidän katseensa kohti ulkomaisia yliopistoja. Ongelma koskee tietysti samalla tavalla suomalaisia nuoria eteväitä tutkijoita. RELATE:ssa toimineista post doc -tutkijoista jo puolenkymmentä on löytänyt *tenure track* -paikan Britanniasta ja Uudesta-Seelannista.

Olavi Granön (1981; kuva 1) kaaviokuvassa maantiedettä määrittävä sosiaalinen rakenne päättyy yhteiskuntaan, ei esimerkiksi ihmiskuntaan tai globaaliin todellisuuteen, jotka tänä päivänä ovat yhä tärkeämpiä tasoja ja toimintaympäristöjä maantieteellisessä tutkimuksessa. Todennäköisesti Granö on tässä tilanteessa ajatellut tieteen yleisen ihanteen mukaisesti. Sen mukaanhan tieteen tavoitteena on ahtaiden kansallisten rajojen yli tapahtuva kommunikaatio. Tiede on yhä enemmän verkostoimaista toimintaa, joka ylittää rajat ja erilaiset mitakaavat tai, niin kuin nykykielellä sanotaan, skaalat. Scott Montgomery onkin julistanut (2003), että ”[e]i ole olemassa rajoja eikä muureja tieteen ja tieteellisen kommunikaation välillä; kommunikaatio on tieteentekemistä”.

Kuva 1. Olavi Granön jäsenyys maantieteen keskeisistä toimintaympäristöistä (suomennos Granötä [1981] mukailien Linkola 2013).

Kansalliset rajat ylittävä vuorovaikutus tutkijoiden välillä on luultavasti aina kuulunut maantieteilijöiden toimintaan. Nykyisten nuorten väitöskirja ja post doc -tutkijoiden maailmaan kansainvälisyys kuuluu miltei itsestään selvänä. Kansainväliset konferenssit ja julkaiseminen kansainvälisillä foorumeilla ovat aloittelevillekin tutkijoille arkipäiväisiä ilmiöitä. Kansainvälisyyttä ei oikeastaan pääse tutkimuksen maailmassa enää pakoon, sillä tiedejärjestelmän kansainvälinen logiikka on läsnä yhä useamman maan tiedepolitiikassa.

Paradoksaalista kyllä, tutkijat ovat usein kansainvälisempiä kuin kansallinen tiedepolitiikka. Onkin varsin mielenkiintoista, että samaan aikaan kun tutkijat verkottuvat, jatkuvasti voimistuva ranking-ajattelu ja tieteellisten julkaisujen ja tutkintojen määrien maavertailut ovat johtaneet eräänlaiseen ”tiedenationalismiin”, jossa valtioiden ajatellaan kilpailevan keskenään julkaisuista ja siteerauksista. Samainen OECD, joka aikanaan nosti esille jaon perus- ja soveltavan tutkimuksen sekä kehittämissuunnan välillä, on ollut tärkeä indikaattoriajattelun tuottaja.

Voidaan puhua tiedonpolitiikasta ja erilaisista hegemonian muodoista, jotka liittyvät julkaisukieleen, julkaisufoorumeihin, tutkimusrahoituksen hakuun ja tulosten mittaamiseen. Julkaisukieltä ja foorumeita määrittävät olennaisesti epätasaiset suhteet tiedontuotannossa ja levittämisessä. Tämä on ongelmallista Suomen kaltaisen pienen maan kannalta ja erityisesti maantieteessä, jossa kansallinen tekijä vaikuttaa teemoihin vahvemmin kuin monella muulla alalla. Tämän ilmiön yksinkertainen tausta on tietysti englannin kielen koko ajan voimistuva asema julkaisemisessa, yhä enemmän standardoidut julkaisutavat eli erityisesti *journal*-artikkelijulkaisemisen korostuminen sekä miltei kaikkialle maailmaan levinneet arviointimenettelyt. Tästä tilanteesta hyötyvät etupäässä muutamat kansainväliset kustannustalot, joista osa on joutunut eri syistä boikottilistoille, pääosin taloudellisen aihneutensa tai epäeettisen toimintansa takia.

Kansainvälistymistavoitteeseen ja sen ylenmääräiseen ihannoimiseen liittyy selvästi myös riskejä. On tullut vähitellen selväksi, että pelkkä *journal*-julkaiseminen standardoi tutkimusta, ja korostaa yksipuolisesti englanninkielisen maailman roolia tutkimuksen normien tarjoajana. Tästäkin huolimatta toimintamalli valtaa alaa kaikkialla maailmassa. Yksi ongelma on se, että tutkijat ja tutkijaryhmät valitsevat teemansa yhä useammin kapeasti, artikkelin kokoisina, jotta saavat julkaisunsa paremmin hyväksytyä. Toinen ongelma englanninkielisessä julkaisutoiminnassa on tietysti se, että muilla kielillä julkaiseminen vähenee, mistä kärsivät helposti sekä kansallisten tieteellisten kielten ja

terminologioiden kehitys että pyrkimys pitää yllä kansallisten julkaisusarjojen tasoa. Kolmas ongelma liittyy agendoihin, joiden seuraamiseen englanninkielinen julkaisutoiminta saattaa pahimmillaan johtaa. Akateemikko Georg Henrik von Wright (2001) puhui aikanaan *cookie cutter* -tutkimuksesta, jota luonnehtii samankaltaisuus ja omaperäisyyden puute. Kyseessä on siis eräänlainen tutkimuksen massatuotanto. Von Wrightin (2001: 129–130) resepti tämän kaltaisten ongelmien välttämiseen oli seuraava:

Luovien ihmisten, tiedemiesten [sic!] ja taiteilijoiden, jotka ovat henkilön itsensä aikalaisia, *mitlebende und mitstrebende*, voidaan jossain mielessä sanoa työskentelevän yhteisessä tehtävässä. Sitä ei voi lyhyesti sanoa ilmaista, mutta sitä voidaan ehkä kuvailla yritykseksi luoda ajantarjoamasta materiaalista oma ilmaisu tunteilleen ja vaikutelmilleen. Sille, joka kokee luovan toiminnan tällä tavalla, ei ole hyväksi vaan päinvastoin ehkä tuhoisaa katsella syrjäsilmillä sitä, mitä muut aikalaiset yhteisessä tehtävässä tekevät. Siksi on tärkeää vaalia jatkuvasti omaa integriteettiään, seisoa omilla jaloillaan pyrkiessään seuraamaan kutsumustaan.

Von Wright varoittaakin menemästä liian lähelle jotakuta toista saman tehtävän parissa työskentelevää. Liian lähelle tarkoittaa tällöin ”tarpeetonta toistaa”.

Miten von Wrightin ajatus sopii tämän päivän poikkiteieteellisyttä, ryhmäajattelua, artikkeleita ja nopeita ja nopeasti hyödynnettäviä tuloksia metsästävään ajatteluun, jääköön itse kunkin mietittäväksi. Von Wrightin sanat antavat kuitenkin ajatteleminen aiheutta. Mitä omaperäinen tutkimus ja kansainvälisyys voisivat parhaimmillaan merkitä? Mitä voisivat olla suomalaiset kontribuutiot maantieteelliseen ajatteluun ja tutkimukseen? SMS:n tulevia juhlavuosia odoteltaessa näitä kysymyksiä ei voida eikä ole syytäkään välttää: ne tulevat olemaan suomalaisen maantieteen aseman vahvistamisen elinehto jatkuvasti kansainvälistyvässä maailmassa.

KIRJALLISUUS

- Auer, V., E. Jutikkala & K. Vilkuna (1941). *Finnlands Lebensraum*. 154 s. Metzner, Berlin.
- Granö, O. (1981) External influence and internal change in the development of geography. *Teoksessa Stoddard, D. (toim.): Geography, ideology and social concern*, 17–36. Blackwell, Oxford.
- Linkola, H. (2013). ”Niin todenmukainen kuin mahdollista”: Maisemavalokuva suomalaisessa maantieteessä 1920-luvulta 1960-luvulle. *Department of Geosciences and Geography A 22*. 250 s.

- Moisio, S. & A. Paasi (2013). From geopolitical to geoeconomic? The changing political rationalities of state space. *Geopolitics* 18: 2, 267–283.
- Montgomery, S. (2003). *The Chicago guide to communicating science*. 312 s. University of Chicago Press, Chicago.
- Niiniluoto, I. (1980). *Johdatus tieteenfilosofiaan*. 314 s. Otava, Helsinki.
- Paasi, A. (2006) Tutkimuksen laatu ja tieteellisen tuotannon sukupolvet. *Terra* 118: 1, 17–25.
- Palmén, J. (2017). Taloustieteen ”huippuyksikkö” onkin Sipilän hallituksen keksimä termi – voi sekoittaa Suomen Akatemian huippuyksikkömääritelmän kanssa. *Talouselämä* 20.9.2017. <www.talouselama.fi>
- Vartiainen, P. (2005): Maantiede suomalaisessa yliopistolaitoksessa. *Terra* 117: 1, 54–57.
- von Wright, G. H. (2002) *Elämäni niin kuin sen muistan*. 348 s. Otava, Helsinki.

ANSSI PAASI
*Maantiede,
Oulun yliopisto*